

Docenteninstructie bij opdracht ‘intriges aan het hof van Hendrik VIII’

Voorkennis: leerlingen zijn inhoudelijk op de hoogte van de begrippen renaissance en reformatie.

Toelichting: onderstaande bron verwerken in de uitleg voorafgaand aan de opdracht, zodat leerlingen de uitwerking van de Reformatie in Europa herkennen.

Bron: christelijke geloofsrichtingen in Europa anno 1600:

De opdracht

Wat? Leerlingen ontdekken op een GTST-manier waarom Hendrik VIII kenmerkend is voor zijn tijd.

Waarom? Hendrik VIII is natuurlijk een fascinerend figuur (het feit dat hij 6 vrouwen had waarvan hij er 2 liet onthoofden spreekt tot de verbeelding) en kennis van de Reformatie in combinatie met het ontstaan van de Anglicaanse kerk is handig voor begrip van de HC Britse Rijk / Pilgrim Fathers.

Activiteit? Leerlingen beantwoorden vragen aan de hand van uitspraken van Hendriks 6 vrouwen. In deze uitspraken komt het ontstaan van de Anglicaanse kerk, de Reformatie, de Renaissance en humanisme naar voren.

Hoe? In groepjes van 4 (of evt. 6). Uitspraken uitknippen en in enveloppen doen. Vragenblad los uitprinten.

Tijd? Een blokkuur (90min), waarvan een uur voor de opdracht en een half uur voor de nabespreking.

Leerdoelen:

Kunnen:

- Leerlingen kunnen informatie ordenen en classificeren.
- Leerlingen kunnen het ontstaan van gebeurtenissen verklaren aan de hand van meerdere oorzaken. Dit hoort bij de vaardigheid causaliteit.
- Leerlingen kunnen de begrippen renaissance, reformatie en humanisme in de context van de tijd plaatsen.

- Leerlingen kunnen het veranderende mens-en wereldbeeld duiden op politiek en cultureel gebied.

Kennen:

- Leerlingen begrijpen dat in Engeland een hofcultuur heerste, waarbinnen de koning het machtige middelpunt was.
- Leerlingen begrijpen dat huwelijkspolitiek een veelgebruikt en effectief machtsmiddel was in (middeleeuws) Europa.
- Leerlingen weten dat de Reformatie / kerkhervorming leidde tot een conflict tussen de katholieken en protestanten, en specifiek voor Engeland, de puriteinen.
- Leerlingen begrijpen dat het ontstaan en de vorming van de Anglicaanse kerk een uitwerking is van de Reformatie.
- Leerlingen weten dat kunst in de renaissance een belangrijke verandering doormaakte en herkennen het gebruik van perspectief als voorbeeld hiervan.
- Leerlingen weten dat humanisten geleerden zijn die zich kritisch opstelden tegenover Klassieke teksten en op een wetenschappelijke manier gingen redeneren.

Leuke teasers:

The Simpsons: <https://youtu.be/Fza1kARNSOg>

ABBA: <https://youtu.be/3EGzHsye71c>

Na afloop of online:

Infographics: <https://youtu.be/TVgmFkzbrgk>

Oversimplified: <https://youtu.be/ewLpXw6uN28>

Opdracht havo 4

Intriges aan het hof van Hendrik VIII

King Henry VIII: to six wives he was wedded, one died, one survived, two divorced, two beheaded.

Wie? Hendrik VIII, koning van Engeland tussen 1509-1547, en zijn 6 (!) vrouwen.

Wat? In deze opdracht zijn Hendriks vrouwen aan het woord. Je leest uitspraken over hun huwelijk en de intriges aan het hof, waarbij ze verschillende gebeurtenissen aan bod laten komen. Het is aan jou om deze kenmerkende gebeurtenissen in de context van de tijd te plaatsen. De verwerkingsvragen helpen je daarbij.

Waarom? De vroegmoderne tijd is een periode van verandering. Er ontstaat een andere kijk op de mens en de wereld. Hendrik VIII is een sprekend voorbeeld uit die tijd én een fascinerend figuur. In 6 huwelijken leer je iets over de geschiedenis van Engeland en dat is best handig voor het examenonderwerp 'Het Britse Rijk' wat je later dit schooljaar gaat behandelen (en in havo 5 over moet kunnen dromen).

Portret van Hendrik VIII, of 'Henry' op zijn Engels. Geschilderd ca. 1537 door zijn hofschilder Hans Holbein.

Veel plezier en succes!

De 6 vrouwen van Hendrik VIII

Naam	Getrouwd van - tot	Lot van het huwelijk & de vrouw
1. Catharina van Aragon	11 juni 1509-23 mei 1533	-Huwelijk werd nietig verklaard. -Catherina is overleden op 7 januari 1536, vastgehouden op het slot van Kimbolton. -Moeder van Maria
2. Anne Boleyn	28 mei 1533-17 mei 1536	-Anne is onthoofd op 19 mei 1536 bij de Tower of London -Moeder van Elizabeth
3. Jane Seymour	30 mei 1536-24 oktober 1537	-Overleden op 24 oktober 1537. Twaalf dagen na de bevalling als gevolg van complicaties. -Moeder van Eduard
4. Anne van Kleef	6 januari 1540-9 juli 1540	-Huwelijk werd nietig verklaard. -Overleden op 16 juli 1557, vermoedelijk aan kanker.
5. Catherine Howard	28 juli 1540-23 november 1541	-Catherine werd onthoofd op 13 februari 1542 in de Tower of London
6. Catherine Parr	12 juli 1543-28 januari 1547	-Catherine overleefde Hendrik VIII. Overleden op 7 september 1548

UITKNIPPEN EN IN ENVELOPPE

1. Catharina van Aragon: “Mijn geliefde ‘Enrique’ (ik heb mijn Spaanse accent nooit afgeleerd). We hadden zo’n fijne tijd samen. Hoewel ik, als dochter van de Spaanse koning, in eerste instantie werd uitgehuwelijkt aan zijn broer Arthur, ben ik blij dat ik na zijn plotselinge overlijden in Engeland bleef wonen. Op advies van de Engelse koning verloofde ik me met ‘Enrique’. Hij was leergierig, lang, sterk gebouwd, een goede atleet en had een uitbundig, enthousiast karakter. Toen ik 24 jaar oud was en ‘Enrique’ 17 mochten we met toestemming van paus in het huwelijksbootje stappen. Onze liefde was oprecht en ons huwelijk was de eerste 15 jaar gelukkig te noemen. We kregen 6 prachtige kinderen, waarvan alleen Maria in leven

bleef. In het jaar 1520 merkte ik afstandelijkheid bij ‘Enrique’. Sinds 1518 was ik niet meer zwanger geweest en de kans dat ik nog kinderen, of beter gezegd, een mannelijk nageslacht zou baren was klein. Nooit gedacht dat hij een paar jaar later van me zou willen scheiden! Het was een smerig spelletje dat hij speelde. Omdat de paus geen toestemming gaf om ons te scheiden, begon ‘Enrique’ een rechtszaak tegen me vanuit de veronderstelling dat een huwelijk met een schoonzus in de Bijbelse zin onwettig en incestueus is. En dat na 24 jaar! Met omkoperij wist ‘Enrique’ de Engelse bisschoppen en rechters aan zijn kant te krijgen. Ook de juryleden wisten dat ze de koning maar beter te vriend konden houden. Meerdere malen heb ik gevraagd om de rechtszaak naar Rome (het Vaticaan) te verplaatsen in de hoop op een eerlijk proces ‘voor de vader van alle christenen’ en de indirecte hulp van mijn neef Karel V, maar tevergeefs... Wat denk je? Wat doet een man als hij zijn zin niet krijgt? ‘Enrique’ maakte zich los van de rooms-katholieke kerk! Hoe bizarro! Hij stelde zichzelf als hoofd van deze nieuwe ‘Anglicaanse kerk’ en de bisschop van Canterbury werd verantwoordelijk voor het dagelijkse bestuur. Als toegewijd katholiek kon ik het niet aanzien! Met het buitenspel zetten van de paus kreeg hij zijn zin: de echtscheiding werd werkelijkheid en ik werd verbannen naar een kil vertrek op het slot van Kimbolton in Cambridgehire. ‘Enrique’ verbood me om met mijn dochter om te gaan, zolang ik zijn nieuwe vlam, het hofsletje Anna Boleyn, niet erkende als koningin. Al die jaren zagen we elkaar niet...”

- Tot haar dood in 1536 hield Catharina vol de legitieme koningin van Engeland te zijn.
- Dochter Maria werd in 1553 koningin van Engeland (Mary I) en trouwde in 1554 met de Spaanse Filips II, oudste zoon van keizer Karel V.

2. Anne Boleyn: “Eerder wist ik zijn poging om mij te verleiden te weerstaan. Ik wilde immers niet zijn minnares worden, net als mijn zus, ik wilde het hoogst haalbare. Zijn verlangen was niet te stoppen. Hij schreef liefdesbrieven waarin hij bewondering uitsprak over mijn ‘mooie eendjes’, zijn liefkozing voor mijn borsten. Vijf dagen nadat het huwelijk van Hendrik en Catharina nietig was verklaard, trouwden we. Het was een wat rommelig begin, ons huwelijk. Terwijl de Anglicaanse kerk meer vorm kreeg, namen ook de protesten toe. In 1534 werd de band met de paus definitief verbroken en het celibaat afgeschaft. De rest van de geloofsuitoefening bleef hetzelfde, maar niet

iedereen was enthousiast. Hendrik was een vurige man, met het hart op de tong. Hij kwam in conflict met de humanist Thomas More, die net op het hoogtepunt stond van zijn politieke carrière. Thomas had de moed zich als *Lord Chancellor* van Engeland (=hoogste kanselier, verantwoordelijk voor de rechterlijke macht) te verzetten tegen de anti-katholieke politiek van Hendrik en hij weigerde de echtscheiding met Catharina en de breuk met Rome goed te keuren. Met krachtige, juridisch onderbouwde argumenten liet Thomas van zich horen, zoals we van een humanist en gedreven politicus konden verwachten. Hij noemde Hendrik een zelfzuchtige tiran, met een onweerstaanbare honger naar absolute macht! Het conflict laaide hoog op en Hendrik liet Thomas opsluiten in de Tower of Londen, waarna hij werd onthoofd... Kennelijk was deze daad nodig. Het verzet van de katholieken in het land stopte. Ondertussen was de Reformatie in volle gang op het vasteland in Europa. De ideologische wind waaide over naar Engeland. De vraag of het anglicanisme onder de katholieke dan wel protestantse stroming van het christendom viel leidde tot onenigheid tussen de katholieken en de protestanten (hier de ‘puriteinen’ genoemd). Dit bleef aanhouden. Ik drong er bij Hendrik op aan dat er meer toenadering tot de protestanten moest komen. Bijna drie jaar was ik hem trouw en deed ik mijn uiterste best om zijn vrouw, een waardige koningin van Engeland, te zijn, maar dat bleek niet genoeg...”

- Anne Boleyn werd beschuldigd van overspel, incest en hoofverraad en werd onthoofd.

3. Jane Seymour: “Kijk nou toch, ons familieportret! Geschilderd door Hendriks hofschilder Hans Holbein, die met de nieuwste technieken uit de Renaissance te werk is gegaan. Hendrik zit in het midden in zijn prachtige kostuum, waarvan de kleinste details met uiterste precisie zijn weergegeven. Naast hem sta ik te stralen in mijn gedrapeerde japon en links naast Hendrik staat onze trotse zoon Eduard. Links van de zuilen staat Hendriks eerste dochter Maria en rechts is zijn tweede dochter Elizabeth te zien. Mooi hoe ze door het lijnenspel (perspectief) toch betrokken worden in het portret, maar niet het centrale middelpunt zijn. Dat zijn wij natuurlijk, met kleine Eduard de charmante kroonprins! Ja, kijk maar goed... een kroonprins! Ik mocht Hendrik een mannelijke erfgenaam schenken, al moet ik waarschijnlijk mijn leven ermee bekopen. De bevalling ging niet vanzelf en er waren veel complicaties, waarna ik ziek ben geworden...”¹”

Noot ¹: Het familieportret dateert uit ca. 1545, dus jaren later na het overlijden van Jane (maar dat doet er voor nu even niet toe...)

- Jane Seymour overleed 12 dagen na de geboorte van haar zoon als gevolg van de complicaties.
- Eduard werd koning van Engeland van 1547-1553.

4. Anne van Kleef: “Het was Jane die een staatsbegrafenis kreeg, waaruit je kunt opmaken dat Hendrik veel om haar gaf. Toch leek het zijn adviseurs drie jaar later wel weer tijd voor Hendrik om te hertrouwen, met mij! Dit was echter het slechtste plan ooit. Als dochter van een Duitse hertog waren er politieke belangen die een rol speelden. Het was duidelijk geen *true love story*. Zoals ik had vernomen was Hendrik in zijn jongere jaren een rustige, intelligente man, die verstandige politieke en militaire beslissingen nam, een echte *catch* dus! Wat ik ook zo aantrekkelijk aan hem vond was dat hij een talentvolle muzikant was, muziekstukken componeerde en verbluffend de luit kon bespelen. De luit, symbool voor de harmonie in het huwelijk, beter kon haast niet... zou je denken. Hendrik was niet de man die ik dacht dat hij zou zijn. Kennelijk is hij in de afgelopen jaren steeds impulsiever geworden, onvoorspelbaar zelfs, driftig en vergeetachtig. Hij had ook een eetlust waar je ‘u’ tegen zegt en was flink in gewicht aangekomen. Hij at 13 gangen per dag, waaronder varkensvlees, lam, kip en rund, konijnen en een variëteit aan vogels, waaronder pauwen. Ook alcohol vloeide altijd rijkelijk, tien pinten bier per dag en daarbij nog rode wijn, aangemaakt met extra suiker. Hij at ook heel veel wit brood en helemaal geen groente, want dat was voedsel voor de boeren, vond hij. Toch niet zo’n *catch* dus. Kennelijk vond hij mij ook niet zo’n *beauty* want hij noemde me zijn ‘Vlaamse knol’. Al snel werd ons huwelijk nietig verklaard. Met de titel ‘zus van de koning’, twee huizen volgehangen met dure kunstwerken en een forse jaarlijkse toelage stemde ik in met de scheiding. We bleven vrienden tot aan zijn dood.”

- Anne van Kleef scheidde van Hendrik VIII.

5. Catherine Howard: “Mijn oom, de hertog van Norfolk, vond voor mij een positie als hofdame in het huishouden van Hendriks vierde vrouw, Anne. Tussen die twee boterde het niet echt en ik zag zijn ogen vaak afdwalen naar de hofdames, waarvan ik de meest aantrekkelijke was. Naarmate de belangstelling van de koning in mij groeide, groeide ook de invloed mijn familie... Ik denk dat het daar mijn oom om te doen was, want zeg nou zelf... als 16 jarige trouwen met een man van 49? Onze machtige familienaam moest natuurlijk overeind blijven en mijn conservatief katholieke familie wilde vast en zeker invloed uitoefenen op de Anglicaanse kerk. Ik moest niets

hebben van die religieuze en politieke belangen en was met heel andere dingen bezig. Hendrik was een lieve man. Hij noemde me ‘een roos zonder doornen’ en complimenteerde mijn levendigheid en jeugdige zorgeloosheid. Dat ik wat flirterig was, werd mij later niet in dank afgenomen. Ik ging elke dag gekleed in de nieuwste Franse mode en werd overladen met kostbare juwelen. Ik stapte vrolijk het huwelijksbootje in, maar Hendrik bleek een moeilijk karakter te hebben en had last van depressies. Jong als ik was voelde ik mij meer aangetrokken tot mannen van mijn eigen leeftijd. Helaas leidde dat tot roddels. Men beweerde dat ik een romance had met Hendriks favoriete mannelijke hoveling Thomas Culpeper. De roddelantes hebben lekker zitten wroeten in mijn verleden want ook de affaire op 13-jarige leeftijd met mijn muzikleraar Henry Mannos kwam aan het licht. Dat dit tegen mijn wil in ging, bleek niet van belang te zijn. En dat ik op mijn 15^e ook een kortstondige relatie heb gehad met hoveling Francis Dereham bleek de spreekwoordelijke druppel te zijn die de emmer deed overlopen. Na 17 maanden huwelijk werd ik gearresteerd wegens overspel. Belachelijk! Ik werd ontdaan van mijn titel als koningin en opgesloten in een klooster. Culpeper werd onthoofd en Dereham wachtte een wreder lot; hij werd opgehangen en gevierendeeld. Niet veel later zal het ook mijn beurt zijn... “

- Catherine Howard werd onthoofd.

6. Catherine Parr: “Als jonge hofdame van Hendriks eerste vrouw Catharina had ik gezien hoe liefdevol Hendrik kon zijn. Dat prikkelde me. Maar Hendrik wist ook met wie hij te maken had. Als rijke weduwe na 2 huwelijken zou ik niet zomaar mijn hart aan hem verliezen. Er werd hem ingefluisterd dat mijn karakter te sterk zou zijn voor hem, en dat mijn godsdienstige overtuigingen (gematigd protestants) van grote invloed zouden zijn op de Anglicaanse kerk. Toen het huwelijksaanzoek kwam, voelde ik mij gedwongen hierop in te gaan. Bovendien zag ik een kans om een frisse wind door het hof te laten waaien. Ik was klaar met alle intriges! Het werd tijd dat het koninklijk

huishouden een thuis werd voor de kinderen. Ik had inmiddels een fijne, warme band opgebouwd met de drie kinderen uit Hendriks eerdere huwelijken en wilde de opvoeding persoonlijk ter hand nemen. Ik trok humanisten aan het hof, waaronder de leraren van prinses Elizabeth en prins Eduard, en ging met Hendrik in gesprek over de heersende godsdienstige kwesties. Hoewel ik katholiek geboren ben, heb ik sterke protestantse opvattingen en houd ik ervan hierover te discussiëren. Hendrik was in zijn opvattingen nauwelijks protestants te noemen... hij leek meer bezig te zijn met oorlogje spelen dan met geloof belijden. Hij liet zich in meerdere oorlogen meeslepen, die Engeland veel geld kostten, maar nauwelijks successen brachten. Het enige en grote voordeel voor Engeland was de verbetering van de militaire technologie die onder zijn regeerperiode plaatsvond. Hendrik liet tal van oorlogsschepen bouwen en kreeg de bijnaam ‘Vader van de Engelse Marine’. Hij kon genieten van deze faam, maar had steeds meer last van zijn gezondheid. Ik mocht hem verzorgen tot zijn dood op 28 januari 1547. Hij werd begraven naast zijn derde grote liefde Jane Seymour.”

- Catherine Parr overleefde Hendrik VIII.

Verwerkingsvragen met antwoorden:

1. Leg uit dat het huwelijk tussen Hendrik VIII en Catharina een goed voorbeeld is van huwelijkspolitiek.

Antwoord: Huwelijkspolitiek is een veelgebruikt middel om macht binnen de familie te houden of uit te breiden. Catharina was de dochter van het Spaanse, katholieke koningspaar Ferdinand en Isabella. Er is dus een aanzienlijke bruidsschat en door hun verbintenis worden Engeland en Spanje vriendjes van elkaar. (evt. vergelijking maken met de Bourgondiërs deden in de Lage Landen).

2. Bedenk een reden waarom de koning zich beroept op de Bijbel om zijn echtscheiding te legitimeren.

Antwoord: Omdat er geen juridische grondslag is voor een echtscheiding, probeert Hendrik zich op theologische argumenten te baseren om de bisschoppen/paus te overtuigen dat het huwelijk tegen het woord van de Bijbel indruist. In de vroege renaissance werd er nog veel waarde gehecht aan de regels van de kerk.

3. Beredeneer dat de scheiding gevolgen heeft voor de rivaliteit tussen Engeland en Spanje.

Antwoord: De machtige Spaanse keizer Karel V was de neef van Catharina dus wanneer Catharina onterecht van de troon wordt gestoten zal Spanje zich tegen Engeland keren.

4. Leg uit dat de Reformatie van invloed is geweest op het ontstaan en vorming van de Anglicaanse kerk.

Antwoord: De hervormers, zoals Luther, lieten een frisse wind waaien door de katholieke kerk en maakten een einde aan de eenheid binnen het christendom. Doordat zij ingingen tegen de gangbare, roomse opvattingen en het verzet daartegen van de paus, splitste de kerk in tweeën (katholiek en protestants). Het feit dat Hendrik VIII zelfstandig een nieuwe kerk opricht en tegen de paus in gaat, past in dit plaatje.

De strijd tussen de katholieken en protestanten (puriteinen) over de vraag of het anglicanisme katholiek of protestants is, illustreert de Reformatie. Bovendien blijkt dat Hendriks vrouwen (of familie van...) diverse geloofsstromingen aanhangen en invloed willen uitoefenen op de Anglicaanse kerk.

5. Geef een reden waarom Hendrik VIII de humanist Thomas More heeft laten onthoofden.

Antwoord: De humanist Thomas More had kritische ideeën over de politiek / het machtsmisbruik van Hendrik VIII en hij weigerde de echtscheiding met Catharina en de breuk met Rome goed te keuren. Als geleerde beriep More zich op de rechterlijke macht, terwijl Hendrik als een tiran (alleenheerser) zijn onwettige beleid doordrukte.

6. Maak met beeldelementen uit het familieportret van Hendrik VIII, Jane Seymour en hun zoon Eduard duidelijk dat de hofschilder Hans Holbein een typische renaissance kunstenaar is.

Antwoord: Je ziet perspectief, de kunst om op een plat vlak de illusie van diepte te scheppen, doordat de evenwijdige lijnen verdwijnen in het midden waar het echtpaar met kind zit. Dit was een nieuwe techniek in de renaissance. Daarnaast zijn er veel details zichtbaar van de kleding en sieraden en zijn de geschilderde personen als individuen in het portret te herkennen. Bovendien is Holbein een erkende kunstenaar in plaats van een ambachtsman (zoals in de middeleeuwen).

7. Hendrik VIII was een mecenas: een beschermheer van kunst en wetenschap in Engeland. Maak met een voorbeeld duidelijk waaruit je dat kunt opmaken.

Antwoord: Uit veel bronnen blijkt dat Hendrik VIII geïnteresseerd was in kunst en wetenschap. Het gegeven dat hij een hofschilder had, zijn paleizen volhing met kostbare kunstwerken, dat hij een talentvolle muzikant was, muziekstukken componeerde en de militaire technologie verbeterde kun je aandragen als voorbeelden.

8. Toon het verband aan tussen het nieuwe mens-en wereldbeeld en de oorlogen die Hendrik VIII voerde.

Antwoord: Er ontstond in deze periode een hernieuwde belangstelling voor de wetenschap. Dit leidde tot ontdekkingen op het gebied van scheepvaart en hiervoor werd veel geld beschikbaar gesteld. Hendrik verbeterde de militaire technologie in zijn regeerperiode.

9.

GTST-vraag: Wie heeft het meest gelukkige huwelijk gehad met Hendrik VIII en waarom denk je dat? *Eigen mening*

10. RANK THE QUEEN: Wie komt er het slechtste vanaf en waarom denk je dat? *Eigen mening*

Antwoordblad

Verwerkingsvragen over de intriges aan het hof van Hendrik VIII

1. Leg uit dat het huwelijk tussen Hendrik VIII en Catharina een goed voorbeeld is van huwelijkspolitiek.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bedenk een reden waarom de koning zich beroept op de Bijbel om zijn echtscheiding te legitimeren.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Beredeneer dat de scheiding gevolgen heeft voor de rivaliteit tussen Engeland en Spanje.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Leg uit dat de Reformatie van invloed is geweest op het ontstaan en vorming van de Anglicaanse kerk.

.....

.....

.....

.....

.....

5. Geef een reden waarom Hendrik VIII de humanist Thomas More heeft laten onthoofden.

.....

.....

.....

.....

.....

6. Maak met *beeldelementen* uit het familieportret van Hendrik VIII, Jane Seymour en hun zoon Eduard duidelijk dat de hofschilder Hans Holbein een typische renaissance kunstenaar is.

.....

.....

.....

.....

.....

7. Hendrik VIII was een *mecenas*: een beschermheer van kunst en wetenschap in Engeland. Maak met een voorbeeld duidelijk waaruit je dat kunt opmaken.

.....

.....

.....

.....
.....

8. Toon het verband aan tussen het nieuwe mens-en wereldbeeld en de oorlogen die Hendrik VIII voerde.

.....
.....
.....

9.

GTST-vraag: Wie heeft het meest gelukkige huwelijk gehad met Hendrik VIII en waarom denk je dat?

.....
.....
.....

10. RANK THE QUEEN: Wie komt er het slechtste vanaf en waarom denk je dat?

1.Catharina

Toelichting:.....
.....

2.Anne

Toelichting:.....
.....

3.Jane

Toelichting:.....
.....

4.Anne

Toelichting:.....
.....

5.Catherine

Toelichting:.....
.....

6.Catherine

Toelichting:.....
.....

Meer weten, verantwoord Netflixen of (nog beter) Engelse boeken lezen?

Televisieserie The Tudors

Drie boeken (trilogie) van Hilary Mantel:

- Wolf Hall
- Bring up the bodies
- The mirror & the light